

**Buck
Consultants
International**

Economische bouwsteen

Naar richtingen voor de agenda's

Barend Bekamp

Boxmeer, 15 mei 2018

Buck Consultants International

Postbus 1456

6501 BL Nijmegen

Telnr : 024 379 0222

Mobiel : 06 5364 7385

Fax : 024 379 0120

E-mail : barend.bekamp@bciglobal.com

1. Economische positionering

Ter illustratie

Samenvattend

2. Verdiepende analyse agrifood

Ter illustratie

Samenvattend

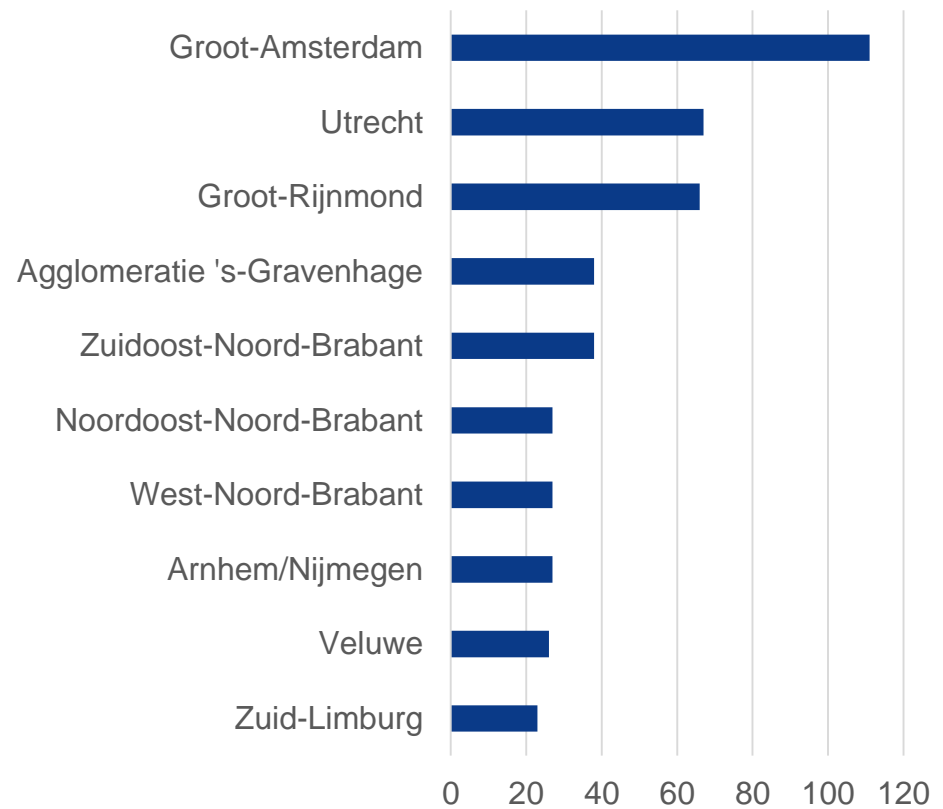
3. Handreikingen voor vervolg

1. Economische positionering

Het gaat goed...

- BRP €27 miljard
- “Best of the rest”
 - Nederland: 40 regio’s
 - Na Randstad en Zuidoost-Brabant economisch grootste regio van Nederland
- Groot verdienenvermogen
 - 6^e regio BRP
 - 8^e regio banen
 - 8^e regio inwoners
 - 10^e regio vestigingen
 - Totaal: 40 regio’s

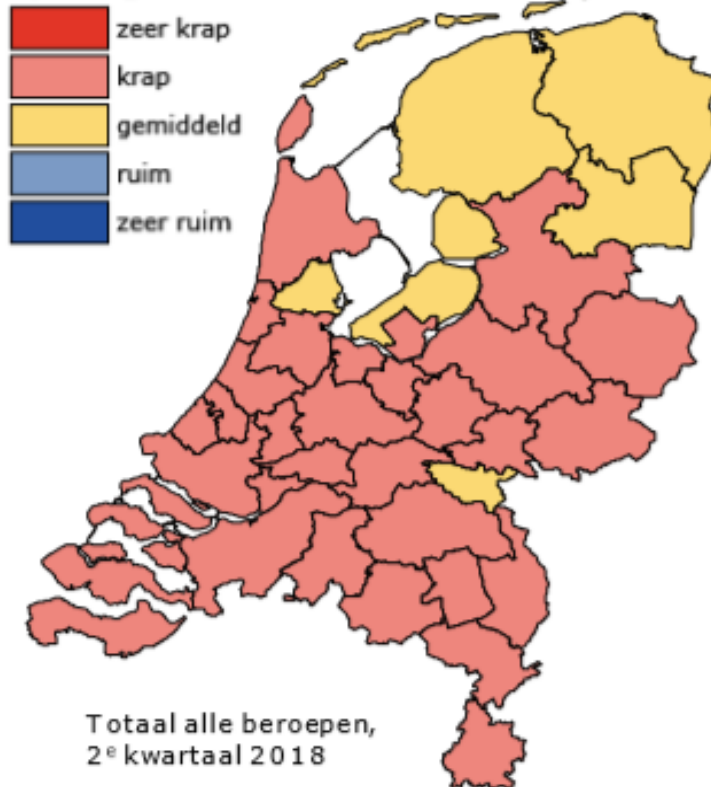
Top 10 regio’s bruto regionaal product (€mld.)

Bron: CBS, 2017

Toch zijn er ook uitdagingen, bijvoorbeeld

Spanningsindicator arbeidsmarkt

Noordoost-Brabant	
Beroepsklasse	Typering
ICT	zeer krap
Technisch	zeer krap
Transport en logistiek	krap
Openbaar bestuur	krap
Dienstverlenend	krap
Commercieel	krap
Zorg en welzijn	krap
Economisch en administratief	krap
Pedagogisch	gemiddeld
Managers	gemiddeld
Creatief en taalkundig	ruim
Totaal	krap

Samenvattend

- Economisch krachtige regio met groot verdienvermogen
- Hoge arbeidsproductiviteit en arbeidsparticipatie
- Werkgelegenheidsontwikkeling in lijn provincie en nationaal
- Nieuwe economie: verschuiving arbeid van 'traditionele' naar 'dienstverlenende' sectoren
 - Digitalisering en robotisering
 - Andere capaciteiten en vaardigheden
- Gespannen arbeidsmarkt, vooral technisch en IT personeel
 - Nu krapte door hoogconjunctuur, maar ook vergrijzing op termijn
- Aantrekkelijk woon- en leefklimaat primair vanuit 'groene omgeving' en minder vanuit stedelijke voorzieningen
- Onderdeel Brabantse kenniseconomie
 - Zuidoost-Brabant innovatiekoploper
 - Voldoende verbonden?
- Agglomeratiekracht uitdaging: dichtheid, netwerken en verbindingen

2. Verdiepende analyse agrifood

Ter illustratie

Exportcijfers 2017 Agri & Food

Totale export vanuit Nederland

€ 101 miljard

Top 5 exportproducten

Materialen en technologie
€ 9,1 miljard

Sierteelt € 9,1 miljard

Zuivel en eieren € 8,9 miljard

Vlees € 8,3 miljard

Groenten € 6,7 miljard

Top 3 exportlanden

 Duitsland	24,7%
 België	11,2%
 Verenigd Koninkrijk	9,2%

- Nederland is grootste exporteur Agri & Food in de EU;
- Nederland is tweede exporteur Agri & Food in de wereld.

Bron: CBS, raming november en december 2017 WUR en CBS

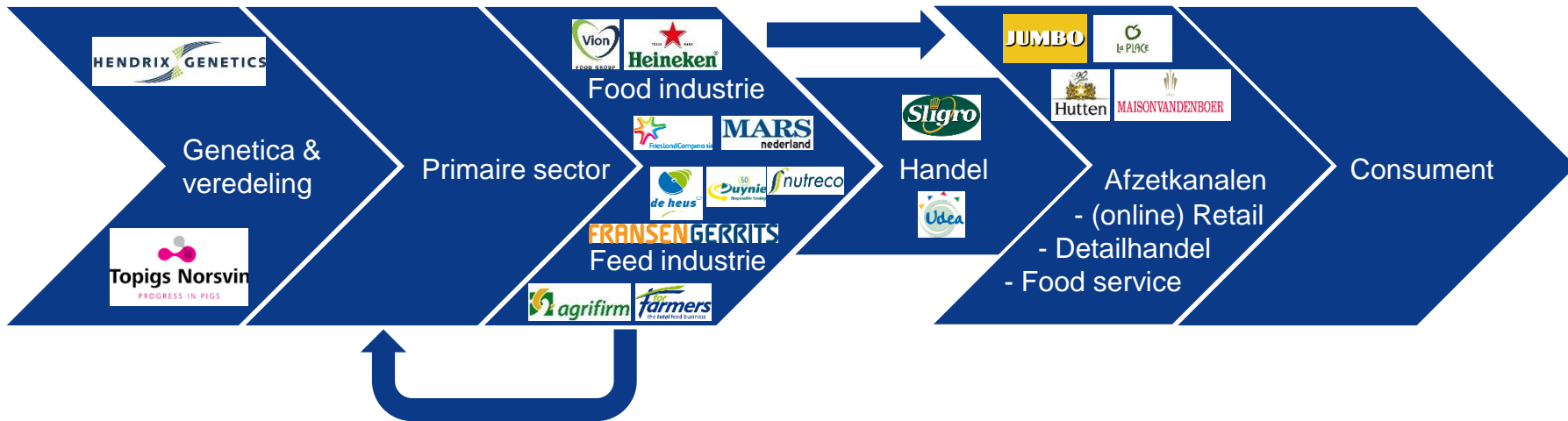
Bron: Comtrade

Hele keten aanwezig in de regio; met toonaangevende bedrijven!

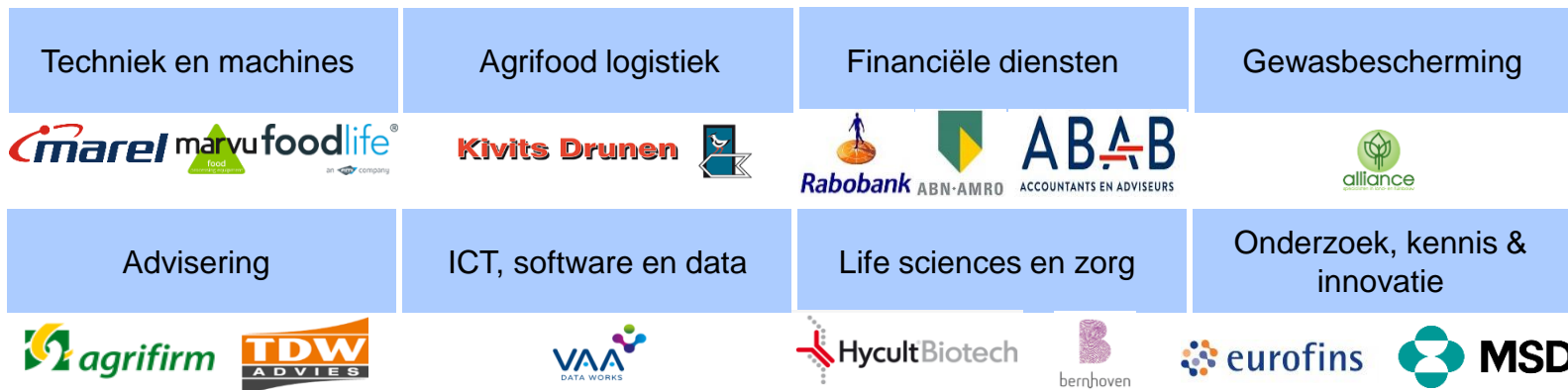

**Buck
Consultants
International**

Hoofdketen

Ondersteunende en gelieerde bedrijfstakken

Toch zijn er ook uitdagingen, bijvoorbeeld

Minister Schouten biedt stoppende varkenshouders subsidieregeling

Nieuwsbericht | 30-04-2019 | 11:54

Minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wil de varkenshouderij duurzamer maken en gezondheids- en leefomgevingsrisico's in gebieden met een hoge veedichtheid verminderen. Varkenshouderijen die

Bron: Nieuwsbericht Rijksoverheid april 2019

Robots in de foodsector: een razendsnelle inhaalslag

De voedingsmiddelenindustrie loopt achter in de robotiseringsslag en heeft daardoor een relatief lage robotdichtheid. In de foodsector moeten robots flexibel zijn en voldoen aan strenge wet- en regelgeving. Daarnaast zijn foodondernemers relatief conservatief als het gaat om innovaties. Maar de sector maakt nu een spurt. De technologie is er klaar voor en ook de trends en ontwikkelingen in de foodsector maken robotisering steeds wenselijker.

Bron: ABN Amro oktober 2018

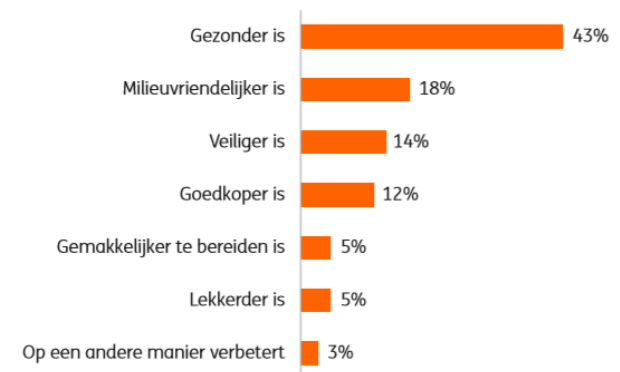
Europa eet steeds minder. Waar haalt de foodsector straks haar groei?

De voedingssector moet naarstig op zoek naar nieuwe afzetmarkten of anderszins meer waarde toevoegen aan zijn producten. De reden daarvoor is dat de bevolking van Europa, waar de foodsector ruim driekwart van zijn uitgevoerde producten afzet, vanaf 2025 niet meer groeit. Na decennialange groei zijn er over tien jaar naar verwachting minder monden te voeden. Tel daarbij op dat mensen steeds scherper zijn op het (niet) weggooien van eten en zich bovendien realiseren dat gezonder eten soms ook minder eten betekent, en het wordt duidelijk dat de sector een afzetprobleem krijgt. Wanneer voedselproducenten niet in staat zijn om meer waarde toe te voegen en dus hogere prijzen weten te bedingen, komt de omzet onder druk. We denken dat deze ontwikkeling door veel bedrijven wordt onderschat.

Bron: ABN Amro februari 2019

Consument vindt het vooral belangrijk dat voeding in de toekomst gezonder is

% respondenten op vraag: ik vind het belangrijk dat mijn voeding in de toekomst vooral...

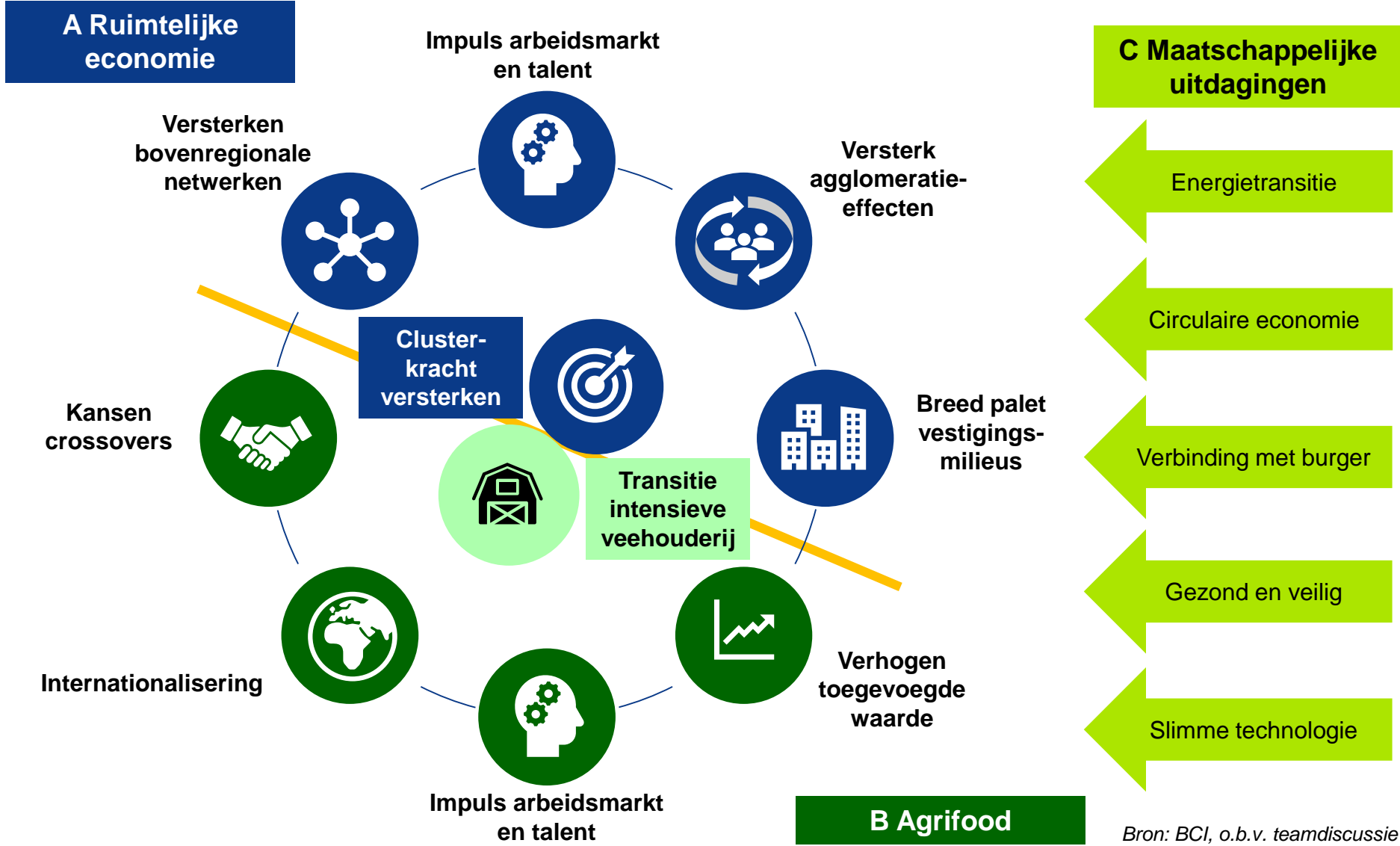

Bron: ING februari 2019

Samenvattend

- Sterke agrifood sector, geflankeerd door hightech en logistiek
 - Top vijf agrifood regio's Nederland (uit 40)
 - Een zesde van de regionale werkgelegenheid (55.000 banen)
 - Een derde van de regionale exportwaarde (€4,3 miljard)
- Stuwende sector
 - Hoge exportwaarde, arbeidsproductiviteit, r&d investeringen en het bedrijfsleven en kennisinstellingen een de internationale topositie hebben
- Hele agrifood keten aanwezig in de regio
- Agrarisch profiel sterk bepaald door intensieve veehouderij
- Sterke verwerkende industrie en toelevering
- Sector volop in beweging: kansen en uitdagingen
 - Transitie intensieve veehouderij (saneringsregeling, VAB, mestdossier, etc.)
 - Verhogen toegevoegde waarde (vers, gezond, duurzaam, convenience, online, etc.)
 - Impuls arbeidsmarkt en talent (voldoende instroom, scholing, etc.)
 - Internationalisering (nieuwe markten etc.)
 - Kansen crossovers (agrofood en hightech)
 - Maatschappelijke uitdagingen (duurzaam, gezond etc.)

3. Handreikingen voor vervolg

Ruimtelijke economie

Clusterkracht
versterken

- **Kracht agrifood, geflankeerd hightech en logistiek**
- Verbinding met Triple-helix agenda

Versterken
bovenregionale
netwerken

- 'Connectedness' steeds belangrijker
- **Ontwikkelen fysieke, digitale en kennisinfrastructuur**

Impuls arbeidsmarkt
en talent

- Krappe arbeidsmarkt en vergrijzing
- New skills (bijv. digitaal, leven lang leren)

Versterk
agglomeratie-
effecten

- Stedelijke regio's groeien sneller
- Noordoost-Brabant 'mozaïek' patroon
- **'borrowed-size' / verschil snelheden stad-platteland**

Breed palet
vestigings-
milieus

- 'Informeel' werklocaties en nieuwe werkmilieus
- Bedrijventerreinen: energietransitie en circulariteit

Transitie
intensieve
veehouderij

- **Intensieve veehouderij onder druk**
- Saneringsregeling Rijk, flankerend beleid

Agrifood

Transitie
intensieve
veehouderij

- **Intensieve veehouderij onder druk**
- Saneringsregeling Rijk, flankerend beleid

Verhogen
toegevoegde
waarde

- Nieuwe producten, processen en ketens
- Kostprijsstrategie naar productleiderschap

Impuls arbeidsmarkt
en talent

- Foodindustrie: hoogste aantal vacatures 10 jaar
- Vraagstuk voldoende, goed gekwalificeerd talent

Internationalisering

- Marktontwikkeling Europa beperkt
- Groei vooral in niet-EU landen

Kansen
crossovers

- Hightech/data: sensoren, genomics, precision farming etc.
- Logistiek: IT-toepassingen, online-kanalen, etc.

Clusterkracht
versterken

- **Kracht agrifood, geflankeerd hightech en logistiek**
- Verbinding met regio-agenda

Maatschappelijke uitdagingen

Energietransitie

- Emissiereductiedoelstelling van 49% in 2030
- Opwekking hernieuwbare energie, energiebesparing
- Energienetwerk toegerust decentrale energieopwekking

Circulaire economie

- Oplossingen voor sluiten van ketens
- Vestigingslocaties ontmanteling, recycling en (re)montage
- **Agrifood: kringlooplandbouw en verspillingsreductie**

Verbinding met burger

- Toegevoegde waarde ketens/concepten
- **Niet-agrarische functies platteland**

Gezond en veilig

- **Gezonde voeding en levensstijl**
- Vermindering antibiotica gebruik / beheersing zoönosen

Slimme technologie

- Digitalisering (sensoren, big data, etc.), automatisering en robotisering
- Facilitator andere maatschappelijke uitdagingen